

Տարեկան զինն է	.	.	.	140 դուշ
Ակցամնեայ	"	.	.	75 "
Եռամբեայ	"	.	.	40 "
ՄԵկ ծանուցութը ասզին 3 դուռը է :				
Ստորագրութիւնները կանխիկ են :				
Ստորագրութիւնները ամեն ամսոյն 1 ին եւ 16 ին կը ակսին :				

Գուրս երթադիք լրացիներուն համբռ։
ծախըր առնողին վրաց է։

ԵՐԵՎԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴԻԱԿՈՎՈՂԻ 25 ՓԵՏՐՎԱՐ

Հետեւեռլհեռազրակոն նամակը որ
Փարիզին շաբաթ օրը Բ. Դուռը հա-
սաւ, Եւրոպայի քաղաքական վիճա-
կին վթացը սովորական ձաւերով եկած
բոլոր ուրիշ լուրերը եւս կը ձգէ:

Φωρή Η 1 Σεπτεμβρίου 1860

Օրվանդը ական ժամանելու բացակայութեաւ եւ այս առաջ նիւ Ա. ‘Սաբուր Ապաւեր Խօսած ճաման

Գլաբոնայիք ծԵրտկուատին եւ զըհնագըրական
ժաղովցն :

¶ Երջին նիստերուն բայցված ժամանակը գաղղիք հայրենական կազմության հայրենական մասնակից է առաջարկությունը՝ կը շանոյի ձեր սիրութ ապահովեցնել նոյն իսկ խաղաղութեանէն ծաղած մը տառածնչութիւններուն դէմ : Այս խաղաղութիւնը անկեղծութեամբ կուղեմ, եւ հաստատ պահելու համար ամեն ջանք ՚ի գործ կը գնեմ : Ուշախ և մ Աւրոպայի բոլոր տէրութեանց հետունեցած բարեկամական յարաբերութիւններուն վրայ : Օճէ որ Երկրագունատին վրայ տեղեր կան ուրմբ բանակները տակաւին պատճենաբաղմի կ'զատցին, այն տեղերն աւ Ասթեւելքի ծայրերն են : Բայց մեր նաւասատիններուն ու զօքքերուն արիւթիւնը՝ Ազանիոյ անկեղծ զործակցութեամբը օժանդակեալ՝ քիչ ժամանակէն քօչչինչին հետախաղակութիւն ընել կուտան մեջ : Իսկ Զինասամանի դաշուլ, խրկըված մեծ զօրութիւն մը՝ Աւեծին Քրիստոնիոյ զօրութեանցը հետ միացած պատճեն պահութեան պատճենը պիտի տան : Եւրօպայի մէջ գուարութիւնները կը յօւսամ որ իրենց

վախճանին մօտ են, եւ իստակիս ալ զինքը ադա-
ստապէս սահմանագրելու վրայ է : Առանց յիշե-
լու այն երկրոր բանակցութիւնները որ այլապէ
անդամներէ ՚ի վեր կը տեւեն, քանի մը դիմաւու-
կետերու վրայ միայն խօսիլը բառական կը սեպեմ
Ա կը լուծքանդայի դաշնագրութեան գլո-
խաւոր հօգին Ա Ենետիկի երկիրը զրեթէ կատա-
րելապէս անկախ ընելէր՝ Վեծ դուքսերուն վերա-
հաստատութեանը հանութիւն տալով Այս կար-
դատրութիւնը՝ իմ բալը ջանից հակառակ պա-
բառ և լելով, պատի ցաւը յայտնեցի Ա իննայ-
ու թառքինք արքունեաց : Ա ասն զի, իրաց վի-
ճակը երկարելով՝ աւելի մեծ դժուարութիւննե-
կ սպանար երբար մնոր վայոր անինջ բացա-
րութիւններ կը լույցին իմ ու Աւոտիսյ հառավա-
րութեանց մէջ: Ա զգից, Ռուսէից եւ Ուսու-
սից կառավարութիւններն ալ տիփես տեսնելով
տաշարկութիւններ ընել սկսան, սրնցմբ բա-
ցայաց կը տեսնը մի ժէ յիշեալ մեծ տերութիւն-
ները կը բաղձային ամեն շահէրն համաձայն նըր-
նելու միջոց մը գտնելու : Այս յօժարանու-
թիւններուն օգնելու համար Գաղղիս կը պար-
տաւորէր այնպիսի կարգագրութիւն մը ներկայա-
ցընելու, որուն Ներուպայէն ընդունվիլը առելի
հաւանական կերպեւար : Խասիլոյ երկիրն իմ զօր-
քերովս օտարաց միջամտութենէն ապահայընն-
չով, այն ապահովութեան սահմաններն ալ նը-
շանակելու իրաւոնք ունեի : Ասոր համար, ա-
ռանց վարաննելու իմացուցի Սարտենիսցի թա-
գաւորին, թէ զինքն իր գործոցը մէջ կատարե-
լապէս աղաւա կը թողում, բայց չեմ կը ար իրեն-
չետեւիլ այնպիսի քաղաքականութեան մը մէջ
որ Ներուպայի աչքին այնպէս կերեւէր թէ Խոտա-
լիսյի բալը տէրութիւնները կը լելը նոր շփո-
թութիւններ յարուցանել կուզէ : Խորատ տուի-
իրեն որ Վիթին Խտալիոյ զաւառաց կողմանէ
իրեն եղած առաջարկութիւններուն նպաստաւոր
կերպով պատասխանէ, բայց թառօքանայի ինը-
նորին կառավարութեանը չգոչի եւ Ա մթո-

գաղքութիւնը՝ թէ որ ամենը զոհ չըներ նէ ալ սու աղեկութիւնը անի որ սկզբունքներն անվաս կը թողու, երկիւգները կը հանդարտէ, եւ լարտենիայի թագաւորութիւնը ինը միլիոնէ տևելլ չոգիէ բազկացեալ տէրութիւն մը կընէ: Ճիշ-սիսային խտալիային այս կերպարանափոխութեանը տուշեւ, որ Ալգենան լերանց բոլոր ճամբանեցը զօրաւոր տէրութեան մը ձեռք կը յանձնէ, իմ պարուք էր, առհմանագլուխներուս ապահովութեանը համար՝ նոյն լեռներուն Վարդպես կալմէ եղած մասերը պահանջել: Այսպիսի փոքր տարածութիւն ունեցող հոգի մը պահանջումը՝ Խարսպայի վախ պատճառելու եւ իմ քունի քանի մանդամ՝ յայտնած անշահանդիր քաղաքական նութիւնս սուս հանելու բան մը չունի: Վասն զի Վազգիսա չուզեր այս երկիր յաւելվածք ընել՝ որչափ եւ փոքր բան մը ըլլայ՝ ոչ զինուսորական գրաւմամբ, ոչ հոն ապատումութիւն հանել տաշով, եւ ոչ գաղանի հնարքներով: այլ խնդիրը յայտնի համարձակ մեծ տէրութեանց աշքին առջն գնելով, Անոնք անշուշտ կը հասկրնան իրենց արդարասիրութեամբը, ինչպէս որ Վազգիսա ալ անշաւշտ անսնց ամեն մէկուն համար կը հասկրնար այսպիսի պարտպայի մը մէջ, թէ Խատալիս մէջ կատարվելիք սահմանաց մեծ վոփունութիւնները մեզի իրաւունք կուտան բնութեանց առյօն առած այս երաշխաւորութիւնն ուզելու:

Ջեմինար, լուսութեամբ անցնիլնահեւ հոսմէտական ժողովքոց մէջ մասին իրաւանցումը: Ասոնք մէկէն ՚ի մէկ անխոչհական ապաւորութիւններու տեղի տալին եւ սրապայզը երկիւղներու մէջ ինչ կան: անցեալը որ տպագային երաշխաւորութիւն մը ըլլալու էր՝ այնպէս մասցըվեցաւ, եղած ծառայութիւնների ոյն աստիճան չճանչցրիցցան, որ յարուցանել ուզգած զգդութիւններուն մէջ ճշմարտութենէն չփրիսկելու: համար պէտք եղած հանդարտամառութիւնը պահելու համար՝ հասարակութեան ուղղագալառութեանը վրայ խորին համազում մը եւ բացարձակ վատահումին մը

ը՞ր ինքնին բարձրաւաճյուղ կը խօսեին : Ծան և
մէկ տարիէ ՚ի մեր եւ եմ Ա . Հօր իշխանութիւնն
շատով մէջ պաշտպանողը, եւ որ մը չէ եզած որ
անոր անձին վրայ շարդեմ մեր կրօնին զլաւի
ըլլալուն պրազման աստիճանը : ԱՄբաւ կողմանէ
Արօմանիայի ժողովարդները մէկն ՚ի մէկ իրենց
գլխուն մնալով, բնակին ձգում մը անեցան և
պատերազմին մէջ միաբանել ուղեցին մեղի հետ ։
Պէտք էր որ հաշտութեան ժամանակը զանոնդ
մոռնայի, եւ իրենց երկիրքնուին անոահման ժա-
մանակ օտար տէրութեան մը զինուարական զը-
րաւաննը յանձնէի : Իմ տռապին ջանքս եզու զա-
նոնը հաշտեցրնել իրենց վկապեալին (Պապին)՝
հետ, եւ չկրնալով յաշազել, աշխատեցաց դուե-
նոյն ապաւամբեռու գաւառեւրուն մէջ Պապին
աշխարհուկան իշխանութեան սկզբունքն անդաս
պահերու :

Այս ըստածներէս կը տեսնէք, որ եթէ ամեն
բան լինցած չէ նու, գոնէ կրնայ յուսուցիլ որ
քիչ ժամանակն կը լինայ : Աւըեմն ժամանաւ-
կըն եկած կերեւի, որ շափազնց երկար հոգե-
րուն վերջ տրվի, եւ Պատղղայ մէջ իշխանութեան
նոր գար մը բանալու միջոցները վինսուվի : Արդէն
մը զօրաց թիւը 150,000 հոգի պակսուցու, եւ
առելի կը պատկանէր թէ որ Զինասատնի պատու-
թագրը եւ Ասմաքարտայի ու Հոսովի պատութը
չըլլար : Իմ կառավարութիւնս անմիջազգէս ձեր
քննութեանն ու հաւանութեամբ պիտի առա-
ջորդէ խել մը միջօցներ, որոց նորատակն է բնու-
կան եւ արուեստական բերքերը գիւրացնել, աշ-
խատաւորներուն բարեկեցութիւնն առելլունէ՝
ապրելու միջոցները տեսնցրնելով, եւ մեր տաեւ-
արտկան յարարերութիւնները շատոցնել : Այս
Տամբուն մէջ ընելիք առաջին քայլափախսիս եր՝
ջնջել այն անանցաննելի անջրապեսները որ մեր վա-
ճառանցներէն հեռու կը պատշէին խել մը օտառ-
քաղցի բերքերը, եւ ուրիշ աղջերն ալ կը պար-
ուառութէն նոյնի ընելլու մայդի գէմ : Բայց աւելի
զժուար բան մը արդեւը կրլար մեկ . այն է Անդ-
րէ Շահ առաջապես առաջարկութիւն իւղանու ըստ Անդ-
րէ Շահ առաջապես առաջարկութիւն իւղանու ըստ Անդ-

ԺԱՏՏԻ ԴԵՄԱԿՐՏԵԸՆ

1

Բնթերցողները չխրաչին առանձա-
բանակիւն բառէն . մենք անիկայ մեզի ար-
և եսո՞ զբաղանք՝ կամ զբօսանք ըրած չենք,
եւ անոր ձայնիւն այլոց հաւատքին կամ
խղճին գէմ մարանիւրու ամրաշառութիւ-

զերնիս, հարկաւ ուրիշներէն ալ թէ մեզի
եւ թէ մէր կրօնակցացը համար փոխա-
դարձը ոչ միայն կակնիալէնք, այլ եւ իւ-
րաւամբ եւիշտանսբար կը պահանջնիք։
Ուստի թէ որ մէկը յանդուգն յանձնա-
պատահնութեամբ մնը աղջային խղճին՝
կրօնքին՝ եւ եկեղեցւոյն գէմ խիզախներով՝
բարբանջի, սովորանէ, եւ մանաւանդ թըշ-
նամանելուըլայ նէ, մնչը ան առենք, ինչ-
պէս միշտ, գիւնէ հէս եւ գիւնէ հէսի իրա-
ւունք չենք ճանչնար, այլ

ւանութիւնն ըլլալով, ընթերցովներն առող մէջ խղճի եւ կրօնի անթողութեան կամ կրօնամոլութեան հետք կամ նըշ-մարանք կը տեսնա՞ն արգեօք: Եյտղեկ, մենք այս յայտարարութիւնը ասկէ վեց տարի առաջ, երբ որ Ճամկոչեան Պ. Դաւիթը գեռ զերմանական անտառներուն մէջ կաղին կը կոտրէր, ուրիշ պատեհով եւ ուրիշ բացատրութեամբ դըր-բելնուս ետեւ¹, անցեալ առբւօյն վեր-ջերն ալ այսուհար ուրեայ մզ զիւական մէկ առաջարկութեանը գէմիսաւած տեղեր-նիս, իրեւ իսօքին վերջարան սա ը-սինք: “Ուրիշին ազատութիւնն իր ա-“ զատութեանը իր խզձին նա եւ իր հա-“ ւատքին զոհել ուզողը, տատուածա-“ մարտ գաղանէ, եւ ոչ աստուածա-պաշտ, եւ ոչ իսկ մարդ²: „

կրօնիքն ու լեզուն յիշած էինք : Յաջորդ
յօդուածնուս մէջ նոյն մատածութեան
շարունակութիւնն ըրած տեղերնիս , այն
նիւթին վրայօք ու բիշ անդամն ընդար-
ձակարար եւ ապացուցութեամբ զբելու
խոստումն ըրած էինք մեր ընթերցողաց ,
եւ առժամն՝ ըրած խորհրդածութիւննիս
բռնական միջոցի մը խնդիր չըլսավն աղեկ
հասկրցունելու համար , ոս բացարձու-
թիւնը տուած էինք : “ Այլ եւ այլ կը-
” բօնից արբանիակներ փոքրիկ բաժին մը
” ազգէն զատած եւ հեռացուցած ըլ-
” լալով , տնոնց սիրան ազգէն գողցեր ,
” գացողները մնացողներուն գրեթէ թըլց-
” նամի են ըրեր , եւ ասով ազգին ամ ,
” բողջութիւնը վետո կրած է : Այս վը-
” նասոց հետպհետէ չիմեծցունելու եւ մո-
” նուանդ բալորովին բառնալու համար ,
” ազգը կուղի , որ կամ իր ծոցին ե-
” շածները նորէն իր ծոցը ժողովի ըստ
” կրօնից , եւ կամ , իր ամրողջութիւնը
” խորոշ գժառութեանց առաջ քն առ-
” նելու համար , գոյցողներն ու մնացող-
” ները միապիս համազէ , որ ամենն մարդ
” իր կրօնիքին հետեւի , իր կրօնըր սիրե-

նելու յօժարութիւն չըլսալը : Ասոր համար այս
մեծ զօրծին պատասխանառուութիւնը ես վրա
առի: Ո՞րող նոր հրդաժութիւն մը բաւական է ցու-
ցրենելու այս գուշակրութեան երկու ազդայնաց
համաց ունեցած ջօգաակրութիւնը : Անշաշտ,
երկուքնին՝ ալ, քանի մը տարիէն՝ մեր սեփական շա-
հոն համար այս տառջարինեալ միջաները ձեռք պի-
տի տառնեիք: Խայց՝ այն ժամանակը մաքսի տուրքե-
րունելու իջուաց միաբանաւթեամբ չըլսով պատահց
անմիջական փախարինութեան պիտի կատարվեր
Ո՞րեմն գաշնադրութիւնը՝ ըլլակիք օդուակար չա-
փաւութեանց ժամանակը փութացուց, և ան-
հըրաժեշտ կերպով պէտք եղած բարեկարդու-
թիւններուն փոխադաբճ զիջումներու կերպարանք
միջնաւու, որուն արգեհները երկու մեծ աշխաց
միաբանութիւնն ամրացընել ոպիտի ըլլայ:

Սալորական ճամբարը եկած լուրերը՝
որ առելի հին են բանակցութեանցնիւթ
եղած խնդիրներուն զբայց Գրադղեց ու
Ենդղեց կառավարութեանց մէջ համա-
ձայնութիւն հաստատվիլուն եւ հետե-
ւաբար զժուարութեանց շուտով եւ

զիւրութեամբ լուծվիլուն յօյսերը կաւ-
ելցուննն : * * *

Դասական զքսութեածց եւ պառ
մի խնդրոյն մէջ արդէն յիշեալ երկու
մեծ տէրութիւնները զբեկէ բոլորովին
համաձայնած էին, եւ միայն Ատլօայի
ու Ամայի գաւառներուն խնդրոյն վր-
րայօք անհամաձայն կերպեւին իրարաւ
հետ բայց Առաջի Բառ արժանահա-
ւատ լրագրին խօսքին նայելով, Անդ-
զեց կառավարութիւնը՝ Ատլօայի եր-
կիրք Գալազզեց հետ խառնըվելուն զէմ
չպիտի կենայ՝ երբու Խատավեց զքսու-
թեածց երկիրներն ու պատական տէ-
րութենէն ապասամբեալ Որօմանիայի
գաւառները Արտենիայի հետ խառ-
նըվին :

Միւս մեծ տէրութիւնները այսինքն Բրուսիա, Աստրիա եւ Որուսիա՝ դէմ կերեւն կամ զոնէ հաճութիւն չեն տար Գաղղիոյ ու Ենգիևոյ քաղաքականութեանց, բայց անոնք ալ այս մասին պաշտօնական կերպով բան մը հրատարակած չըլլալին զատ՝ Պէրլինի Առաջնակ, ուստի ըստ ըստ կրթ կը սէ թէ, երրոր Գաղղիա Ենգիևա ու Սարսկիա համալայնած են վերոյիշեալ որոշումներուն վրայ, միւս տէրութեանց հաճութիւն չալլար արդեւք չկընար ըլլու անոնց գործադրութեանցը:

ԵՐԵՎԱՆ ԼՈՒԳԻ

Անցեալ չորեքշաբթի օրը արքունիկ

“ կամ պաշտե ազատաբար , եւ հրատա-
ւ բակաւ ալ՝ առանց իր կոնքն ուրա-
և հայու՞ն իր աղջայնութեանը հաւատայ
և եւ իր աղջայնութիւնը սիրե անար-
և գել⁴ , ”

Ապրձեմ թէ, լուսաւորչական Հայոց բոլորին ալ կարծիքն ու զգածմունքն այս է : Ապրձեմ թէ, Պ. Ճատկոչեանին փախէլրաները քառասուն տարի Արտաշատի Խորիթրապը նաևն նէ, յանձն չեն առներ իրենց ձառքը դնառւած հայոց թոյլ տալ, որ աստնկ կարծիք մը ընդունին, եւ դորժապրութեանն ալ փորձ ընեն, որովհետեւ, մարդասիրական հաւատոյ արգեանց հակառակ դրութիւններուն ընդգէմ է այս : Ա երջապիս կարծեմ թէ, հայոց զգածմունքն ու մեր բացարաւթիւններն ալ ազատութեան եւ ազատամութեան ներհակ միտք մը չին ցըցունեք : Եւս սակայն, Պ. Ճատկոչեանն այս սպարդ եւ յատակ բացարաւթիւնները Վասիսի մէջ կարգաբէօն ետեւ, խորհն ազատութեան մեր ընդունելութիւնը ու ազգային կրօնին միութեան մատա-

Համարի Պատվին ու
խանութիւնը չափաւող
բայօք Գաղղրից ու շ
րութեան մէջ ծագած
Գաղղրից կզերին մնկե
անցնելով, եւ եկեղե
վայ ու հրատարակե
րու մէջ ժողովարդը կ
ուելու խօսքեր ընկելով
փարութիւնը վերջապ
ցաւ գրաւառաց եպիսկ
ուեր զրելու, որ այս
գագրիցընել ան եկ
Արքանցամայն գրաւառ

բուն ալ հրաման իր կեցած գոտին պատճեն է կերպեցական ներքեւ ձգվին ու անդ համամատ պատճը վիճակ

Ապրոգին եկած է
Թաշթ ու աւանի առջև և
թըլինը և քաղաքն
այսինքն ձևոքը
Ապրոգի կայսրը հաց
ջարկութիւններ ըրեմ
նակին հրամանատար
այն ունալ Ապանիոյ
խմացնելով, հետեւ
խրկըլիք ևն Ապրոգի
նիացւոց առած երկիր
Զ⁰. Թակթ ու անի քաղաք
պանիացւոց ժաղաւու.
ըիալ պատերազմի ծառ
առեւտրական ու կրօն
թիւններ առալ սպանի
պայմաննելը Ապրոգի
ընդունվի՞ն, դժուար

Թառլինեն եկած
մը կը ծանուցանէ,
Անդվից աերութիւնն
թեամբ սորչեր են որ
Առօսմանիայի ժողովու-
քուէարիկութեամբ իր
նեն, կամ Սարաւեն
հետ խառնըվելու եւ
դաւորութիւն մը կազ

Գողերանոցին մէջ 29,821:450 դու-
րուշն թղթադրամ այրեցաւ հրապա-
րակաւ :

Հարաթ օրն ալ 30.191450 դու-
րսւշի, որով մինչեւ հիմա այրած թըզ-
թաղբամներուն գումարը կըլլայ 318
054,050 դուրսւ՝ կամ 636,108
քսակ եւ 50 դուրսւ:

— o —

Երեքշաբթին օլլը մայրաքաղաքսնըս-
տող մէծ տէրութեանց գեսպանները
Բ. Պուռը երթալով բարձրասպատիւ
Մէծ Եպարքոսին քով գումարվեցան
թղթադրամոց մնացորդներուն բարձմա-
նը համար օտար տէրութեանց հպատակ
ներէն ալ ըլլալիք զրամաժողովն վրայ
խորհրդակցելու :

— O —

Սայրաքազիս սպանիտոյ ոց գեաս
պան վաեւմ + Աօսիւ տը Առւզա՝ կիրա-
կի օրը Տոլմա Պահճէի կայսերական պա-
լատը երթալով՝ օդոստափառ Խնքնա.
կալին ներկայանալու պատիւ ունեցաւ :

Ապասերտկան հրամանաւ՝
Ըստալութեան բարձրագոյն Սահ-
մանական հակառակութեան մէջ ԱՊՀ

Նիս նախօրդ նախադաշտ զառմ . Վեա
միլ փաշան տէրութեան պաշտօնէից ժո-
ղովն անդամ անուանեցաւ առանց յա-
տուկ պաշտօնի :

Ազգական

Աղբային հիւանդանոցին ներքին բարեկարգութեան պահանջման այս օրուան ըլլալուն այս օրուան օրս շատերն համոզված ենինչպէս նաև մենք բայց պահանջման թիւներն ուղղելու համար ժամանակի մը ՚ի վեր թէ աղբային կառավարութեան եւ թէ բոլոր մասցի ու խոհական աղբայինց կողմանէ եղած ջանքը եւ մանաւանդ աղբային յատուկ յանձն նաժողովի մը ձեռօք պատրաստրիած եւ այս օրեւս քննութեան առնըլած առաջարկութիւնները աեւելի եւ շարկութիւնները աեսնելով՝ աւելի եւ համազված ենք, որ հիւանդանոցին կանոնաւոր կառավարութիւնն ու ներքին բարեկարգութիւնը մի միայն աղղին կախումն աւնի եւ չէ թէ անոր մէջ զրված

Հոգաբարձուներէն ու վերակացուներէն :
Քսել կու զենք թէ աղդը պէտք է յատու կ
կանոններ սահմանէ ու այն կանոններուն
անթերի գործադրութեանը հոգ տանե-
լով հիւանդանոցը բարեկարգութեան մէջ
պահէ : Ասոր ալ արդէն ձեռք գտնը-
ված ըլլալով, յոյս ունինք որ մինչեւ
հիմա տեսնը ված եւ ուղղութեան ար-
ժանի երեւշած պահատութիւնները քիչ
ժամանակէն բոլորովին կանհետանան :

Սակայն Անդր անուն տասնօրեամբ
թերթը՝ որ ազգին մէջ պատահած ան-
կարգութիւններն ու տիսնըված պակա-
սութիւնները դատելու պախարակելու

Եւ ծաղրելու պաշտօն առած է իր վրայ, իր վերջին 89 թուոյն մէջ ազգային հիւ-
անդամնոցին վիճակը բատաքննելով՝ սյնու-
ովիսի սեւ գոյներու ատկ կը նկարագրե-
զանիկայ որ լինթելցողին սոսկում կը
պատճառենայնպիսի անկարգութիւններ
կը պատմե, որոնք՝ եթէ սասցիկն՝ մեծ
պատասխանատուութեան ներքեւ կը ձը-
գեն ազգային կառավարութիւնը որով-

Հիւեւ կանսնազբութեամբ ուղղվիլու
անկարգութեանց սահմանէն դուրս ե-
լուծ՝ խասիւ պատճըվելու արժանի եղեռ-
նադործութեանց կարգը մտած են : Օ-
րինակի համար, կը պատմէ թէ, «- Ան-
ցած օր հիւանդանոցին մշջ անկար ծկը
մը կուտան մեռելալուային ձեռքը, մեռ-
ուելածաւ ու սպառում : : : : Անեւե-

լըսրւացն կ'առնէ զանի ու լուացած ա-
տենը կը նշմարէ, որ մեռելը կը շարժի ։
վայ, գուն առաջ ըստատկեցար կ'ըսէ մէյ-
մը զարնելով. մէռելը գարձեալկը շարժի։
— անիծից որդի, սատկէ որ լուամկըսէ
զարձեալ զարնելով. մէռելը նորէն կը շար-
ժի, մարդը նորէն կ'ըսկախ հայ հոյելու զար-
նել. . . . որովհետեւ ծանրութիւն մը
եղել էր անոր ապրիլը հիւանդանոցին. . .

“ Սեռելալուային ձայնը լսողները բը-
ժիչին օդնականին խմաց կուտանի, որ ներս
կը մտնէ, կը տեսնէ այս սոսկալի եղեռնաշ-
նողործութիւնը, կը զայրանայ ու խսկոյն
այն տեղին վելցընել ու բարիք տանել
կուտայ, ուր թշուառ ծերը երկու ժամ՝
ապրիլին ևաեւ կը մեռնի. . . . գու-
ցէ աաք կամ սղաղ ջրերով լուացուելին
կամ շատ ծեծված ըլլալին.

առաջնորդ բռնելով, ժամե ժամը տա-
ճարէ տաճար՝ մասուաէ մասուս, . . .
թողութիւն կը խնզրենք մեր ընթերցողնե-
րին, մեր Պ. Ժամկոչեանք համոզելու
համար պատկառանօք ըսել թէ, նաև եւ
մե հեանէ մե հեան երթեւեկիլու ազատու-
թիւն ունին, եւ մենք ալ մարդկային
անձնիշխանութիւնը ճանչնալով, առ ջնն
կը խնախհինք: Խոչափէս ուրեմնՊ. Ժամ-
կոչեանն այս բացարութիւններուն ան-
հակառակ խօսքերնուս վրայ առջելով
կը ընայ ըսել թէ, — Աւքերիուս առ-
“ ջնն է տաճկաց օրինակը, կրօնը չէ մի
“ զերենք կեցունողը, զերենք միացընո-
“ գը, այս, բայց ընդունինք անոնց ըլու-
“ նած Տամրան, զլիսատենք, կախենք,
“ խզենք, բանտարկենք մեր կրօնըթող
“ տալով ուրիշ կրօնի զայցող Հայերը:”

Ու, Պ. Ժամկոչեան, Հայերը կա-
խենուգ եւ խզենուգ տաաջ Պալքի-
լոյի այազման գացեք անզամ մը, որ
խելքերնիդ բժշկի, եւ մէյմը, ուրիշն ը-
սածը հասկընաց, մէյմըն ալ, ուրիշն
հասկընալի բան խօսիք: Քուակյօդ անհասպ
եւ անբանական խօսքերդ՝ Հայոց եկեղեց-

ծութիւնն իրարաւ հակառակ կը գտնեայ ,
եւ յետինը մանաւանդ բարբարոսական
խորհուրդ մը համարելով , աս ի՞նչկը-
սէ : “ Միայն Մասիս լրագիրն է որ կը
“ կարծէ թէ Հայոց փրկութեանը վեր-
“ ջն բառը դասձ է , երբոր տարինքա-
“ սի մը հեղիզ պոռայ թէ ձեզ պահո-
“ ղը ձեղլ կեցունողը կրօնն է : ” Առ գիւտ
“ չի աեսնըւած երեւոյթ : . . . Աւասի-
“ առ կրօնքն է , Հայք , զոր գարձեալ
“ մեր դոյութեան միջացընել կուղին : ”

Պ. Ժամկոչեանին գեղերն երկինքը
հանելը՝ խելքին աղքատութիւնն ողոր-
մաշի տպիտութիւնը՝ աղքային սպայյնեա-
իրաց կատարնալ օտարութիւնն ու Յի-
սու սեանց դասախորակութեամբ մեծած
ըլլալը չդիմնայինքնէ , կը զարմանայինք
եւ թերեւս քիչ մըն ուլ կը զայրանայինք
իր նենքամութեանը վրայ . վասն զել-
սածներն ու համարածները մերկադր-
լուխ առաւթիւն ու խարդախութիւնն է
Ու Մասիս եւ ոչ իսկ Լուսաւորչա-
կան ուրիշ օրագիր մը ասանկ մովեպա-
նակրօն այսահարաւթեան խօսք ըստ

կ'ազատի ծերի մը մնացած սակաւաթիւ
օրիկը պահպանելու հոգէն ու ծանրու-
թենէն Եզրին ալ խորհման-
քին վրայ, փոխանակ այն թեթեւու-
թեան, կը ծանրանայ ողջ մարդ մը իրը
մեռել ի գերեղման գնելու եղեւնադոր-
ծութիւնը

Այս քատմնելի պատմութիւնը մեզ
անհաւատալի կերեւի, բայց վերջապէս
հրապարակական թէրթի մը մէջ պատմը-
ված եւ հասարակութեան բերանը տա-
րածված է։ Այսպիսի ծանր եղելութիւն
մը թէ որ ստուգիս պատահած է՝ ոչ սուտ
կլնայ ելլել, եւ ոչ անպատճիժ մնալ. վա-
սըն զի ընդհանութ մարդկութիւնը, քը-
րիստոնէութիւնը, ազգին խղճմանըն ու
պատիւը միանդամայն կը բազոքին ասոր
գէմ, եւ կայսերական բարեխնամ կա-
ռավարութիւնն ալ տիշը տա առանցքըն-
նութեան չթողութէ եթէ իմանայ։ Աւստի
հարկի որ ազգային կառավարութիւնն այս
դորջը քննէ. թէ որ ստուգիս պատահած է՝
յանցաւրաց պատժը վիշտ ունենաց
եւ հրապարակաւ ծանու ցանէ փոկ թէ որ
մատյածին առառապել մընէ, անոր ալ աղ-
րիւրը դառնելով՝ զրդարառչն դէմ դատա-
խաղ կանչնի օրինաւոր միջոցներով։

ԱՐԵՎԵՆ ըրած ու իիշ ամեաստանու-
թիւններն ալ վերսիշեալէն շատ վար ըլ-
մալով, ազգային կառավարութիւնն ա-
նոնց վրայ ալ չկրնար լուռ կենալ:

**Սյսպէս կը ձանցնանք ազգային կառաւ-
վարութեան պարտաւ ըրութիւնը, եւ այս
պարտաւորութիւնն ալ անհնար է որ չկա-
տարժի այս ծանր պարտղայիս մէջ:**

ԵՐԵՎԱՆ ԼՈՒԳԲԵՐԻ

Ապյսերական կառավարութիւնը հը-
րաման խրկնց գուտառց կռւաֆիալնե-
րուն, որ իրենց կանափառութեան ներ-
քեւ գտնըզած երկիրներուն մէջ յան-
ցանաց եւ եղեօնագործութեանց հա-
մար արքած բոլոր վճիռները Ա. Պոլիս
խրկըթին, որպէս զի Արդարութեան
բարձրադրյն Ատենին մէջ քննըզելէ ե-
տիւ ուսուհներուն մէջ Տուառառանեմին

ւոյն մէջ խաչակը ու թիւն քարոզազի մը դէմ
կըրնայ ըստ իւլ : Տաճկաստանի մէջ հիմա
մարդ սպանքած չունի հաւատքի հումար
եւ ասօրուան օրս գննն ալ ուրիշ կրօնք
մը ընդունելիք եաեւ սինավոնն երթա-
լու ըլլասնէց չես զլիսատվիր : Ուստի քանի
որ մեր կողմէն խաչակը ու թիւն քարոզազ
չիկայ, եւ քանի որ Տաճկաստանի կա-
ռավարութիւնը կրօնի պատմառաւ մարդ
զլիսատելու օրենքը չնշոծ է, անշուշա-
քու մակագանջութիւններդ ալ թշնա-
մանք չեննէ, իսելքը թոցունոզի բան-
դագուշանք են :

Բայց ստիպայն նոյն խակ այդ բանդաւ
դու շանացդ տաենն ալ բան մը ըստած ես,
որ մենք կը բանենք : Տաճկաց համար
հարցուցեր ես թէ, -կրօնը չէ մի զերենք
կիցընողը, զերենք միացընողը : Ի, եւ հաս-
տատական պատասխանն ինքնին տալով,
այս, ըստը ես : Ուրեմն կընդունիս որ
աշդ մը կըթնայ կրօնքի տակ միանով, եւ
կրօնք մը կըթնայ ազդի մը անդամներն ի-
րար կտաել : Ասիկայ մենք ոչ իբրեւ
բացարձակ սկզբունք եւ ոչ իբրեւ ո՞-
խախտ ՇՀմարտութիւն թնած եւ քա-

— Առուշեն եկած լուրերը՝ յիշեալ
քաղաքին մէջ պատահած անկարգու-
թեան անցընի վրայ ՈՒէճուաց Հայաստ-
քագրին տուած տեղեկութիւններուն
իտու ու չափազանց ըլլալը կը հաստա-
տե՞մ ինչպէս որ կը կատածէինք :

Ահաւասիկ մեղի հասած տեղեկու-
թիւնները :

Ամուսնացեալ հայ կին մը հռո-
թականներէն հրատուրեալ՝ անցայտ կը-
այ իր տունէն, եւ երկար վնասովնէ ե-
տեւ կիմացվի որ հռոմէականաց քով-
դահվածէ : Անոջն այրը եւ մերձաւոր-
սերը տեղական իշխանութեան կը բազո-
քեն՝ խոստանալով որ կինը հռոմէական-
ալ եղած ըլլայ նէ այրը զանիկա կըն-
գունի եւ կը պահէ : Մշայ կառավարու-
թիւնն ալ հրաման կընէ հռոմէականաց
որ կինը երկանը դարձնեն : Ենոնք ալ օր
օրի կը ձգեն, եւ չեն ուզիր տալ : Ենոյ
միջոցին կիմացվի թէ հռոմէականների
յիշեալ կինը ուրիշ մարդու մը հետ-
ածաւացընել կուզեն : Եսոր վրայ կնոջն
այրը եւ մերձաւորները կատղելով
Առաջ անուանական առնալու հոգին

Օրը կիրակի ըլլալով, տանը մէջ բազ
մակթիւ մարզիկ կը դանիցվին ու հայոց
հետ կռառ իլ կակիրսին։ «Այսն Թջոցին ու
ըիշ հայեր ալ վրայ կը հասնին, եւ կը
ուիր կը ստատկանայ, մինչեւ որ տեղա
կան իշխանութեան կողմանէ զօրք հաս
նելով՝ կռառողներն իրարմէ կը բաժնե
եւ մէկ քանին ալ կը տանին կը բան

Եւ առ տեսնելու թիւնները՝ Արէօս-ամի

տուած տեղեկութիւններուն հետքաղ
դատելով՝ գործը բոլորովին տարբեր կեր
պարակը մը կտռնու, որով ոչ միայ
չայց վրայ գրված կրօնական մոլեսան
զութեան կեղաք միւս կողման վրայ կ
գտնայ, այլ եւ ուրիշներ կինը Հրապու
րելու գողնալու եւ բռնութեամբ պահե
լու ասկիրատութիւնն ալվրան կաւ եխա
Արեմն մշեցոց զործած բանութեա
յանցանքը՝ աւելի ծանր եւ անհանդութեա

Այսուհետեւ առ այս շաբաթականը է, որ Եղիշե
Հայութիքն ըրած պատմութենին ալ կը ը-
նայ զու շակվել:

Հասնին, եւ այն ժամանակը կարող է կը
լանք աւելի կտարքեալ կերպով պատ-
մելու այս ցաւալի անցըքը, օրուն մէջ
ԱՄ էճուացը Համբարձու լրագիրը կրօնակա-
հալածանք նշանաբելով, ԱՄու շն խեղ
հայերուն զէմերկու մէլինն առին եւ հա-
րիւր հազար թոփանօթ հաներ էր . . .
գրչն ժայրովու:

— Այլրաքաղաքիս յունաց Այլ
շնունջ լոպիլը լուր կուտայ թէ իրեն
ազդային գործերը բարեկարգիլու համա-
քանի մը ամիսէ ՚ի վեր շնոված ազդայի

կանոնադրութիւնը այս օրերս լմնաւը վ
ընդհանուր ժողովագ ընդունվեր և քա
նի մը բարձրաստիճան եկեղեցականու
ընդդիմութեանը հակառակ ստորագրը
վիելէ ետեւ՝ Ըգեբաննդրիոյ Ա. Պատրի
արքն և քանի մը երեւելի անձինք զա
նիկան Ա. Պուռը տանելով արտաքի
գործոց պաշտօնեայ վսեմափայլ Պուռա
փաշային ներկայացուցեր են խնդրելու
որ կայսերական կառավարութիւնը վա
ւերացընէ զայն :

— Անցեալ չորեքշարթի օրը Պատթիս գրաւեռփոխներէն, մէկը՝ ձեռք չանդա մը բռնած՝ որուն մէջ 12 հազար զրբուշ կարգաբագեզի կամուրջէն անցած ժամանակը, քանի մը գտղեր չանդ յափշտակիցին ու փախան։ Ծեսչութիւնըն իմանալով՝ կողերուն ետեւէն ինհաս ու անոնց հինգը բռնեց։ Աւրիշ այկերտ դողիքն ալ մեծ փութթովկը փընկարութիւն :

— Աղջեալ հինգշարթի իրիկու
Ըրնավուտ գեղի առջեւ երկաթ նևաս
օսմանիան դալիքի մը նաւապետը՝ Ա
նուս անուն՝ ծովուն վրայ վեց գող բը
նեց, որնիք մակոյիի մը մէջ մասճ Ա
նովուտ գեղի առջեւ հելլենական նո
ւումը եւ շոգենասի մը մէջ աեղը պա
ւառես են ։

Եղած քննութիւններէն խմացվեցա
որ ժամանակը մը ՚ի վեր Արնավուա գ-
ղին մէջ յաճախած գիշերային գողու-
թիւններուն հեղինակներն այս չափ-
չործներն էն : Մրոնք հիմա տեսչութեա-
գուուը բանսարկված են և լ իրենց ալ-
ժանաւոր պատիմքը պիտի կրեն :

— Կարախ դիշեր ալ Պէջօղու ի
տեսչութեան սատիկանը տուն մը կոնե-
լով, քանի մը չարագործ եւ. խել մը
գողցը ված ապրանք ձեռք ձգեց :

— Պարսիկային գրված նամակնեւ
ըւ կը ծանուցանեն, թէ ներկայ փե-
տըրիքար ամսոյս սկիզբէն՝ ՚ի վեր այն աս-
տիճան սաստիկ ցուրտ մը կընէ այն կող-
մերը, որ շըջակայ դաշտերուն մէջ տաս-
նէն աւելի մարդ մնուիր ևն ձիւներուն
տակը թագիկիլով էամ ցուբակն սառեւ-
լով :

— Ատանայի հայ բնակիչները բազմ
մաթիւ ստորագրութեամբ Մահեց մէջ
դրելով ազգային հասավարութեան, շա-
փագանց գոհութիւն կը յայցնեն իրենց
նորընտիր կռւսակալ վսեմ . Ահմէտ փա-
շային խոհեմ եւ հայրախնամ կառա-
վարութենէն, եւ անոր ըրած օգատէար
անօքի, իութիւններն ու ամեն ազդի ըր-
նակչաց վրայ անխալի մէր եւ խնամք ու-
նենալը կը ծանուցանեն :

— Այլաքաղաքս հրատարակած
անդիւճական Լեռնի Հերթական ըստ լուսագիրն՝ առաջ-
կեց երկու ամփոխ շափ առաջ Խել մը
անպատճեհ խօսքեր ըսեր էր Սովորատու-
հայոց երեւելիներուն մէկուն դէմ :
Մենք այն խօսքերուն չափազանց անառե-
զութիւնը առ անելով թշնամական ոգիի մը
ձախորդ արդիւնքն ըլլալը հասկըսեր՝ ու-
շագրութեան անգամ արժանի չէինք
համարեր : Այս շարթու Սովորատէն առ-
մակներ սահացաւք, որոնցմէ բացայատն կը
հասկըլի, թէ յիշեալ անտեղի խօսքե-
րուն առիթ տուողը քանի մը բողոքա-
կաններու վերստին իրենց հայրենի եկե-
ղեցին դառնալը եղած է : Այս դարձող-
ներն են՝ Աէրմիրցի Ատրմիլ Պօղոսեան
Պ. Պօղոս, որ քարոզել էր Սովորա-
ցի Տողրամանեան Պ. Աւազ, որ բողո-
քականաց ազգագետն էր, եւ Ասարա-
ցի երկայն Պ. Յօհաննէս :

— Ասկէց երկու շաբաթ տռաջ
Գինճանճըլար ըսված փողոցը Պերիո
Խղբահիմ փաշան քունին մէջ սպան-
նող եղեռնազօրծը որ Համբ Հիւսէյին
անունագ Ֆիւտումաս. (Միւթիւննի)
մընէ եւ ժամանակու Խղբահիմ փաշա-
յին քովկը ծառայէ եղիր, հայդափոր-

կամակիորեք եւ էն վիրջն ալ՝ ճառերու
ճաճանչ տողու մաօք, սուր շողացուն
ըսկ հարցուցեր ես թէ, - ո՞լ է ան յա
“ դուզզ որ իրեն նման մարդը կը դ
“ տապարտէ : , Այդ մարզը դուն ո
զած ես որ մնեք եղած ըլլամիք . բայց
բովհետեւ մեր գուանութիւնը քեզի
քու խելակիցներուդ կը ցըցունէ որ մե
չնեք, մնեք ու քեզի հետնարէն անդա
մըն ու կը հարցունենք թէ, - Ո՞լ կը
լայ այն մարզը, որ առնացէ եւ երրոցն Ա
“ ոսութոյ մնեն հայէն հալածելով, մար
“ կային կողմին իշխանութիւնը բոնարու
“ բել կուղէ, եւ մարդն իր խղճէն ըլլ
“ նելով, Արուսեկի ամժոռին քովակէ
“ ուսուցանելիք իօլական քաջաքին շինո
“ թեսնը ծառայելու կը բռնադատէ¹

Իսրայ ով Շրյակը գտնաս նէ, Ը

Ժամկեցեան, ասրաւիոյսդ խնքնին կը լուծուի, եւ որի հետ խօսելիքդ կը զիանառաց կը յիշեան արգեօք, երկու տառապաջ, Խռապիա, Պղղոնիայի մջ, Եւրացեցի զերդառանի մը ուշադաս ապա

